Blogi

Afrikan talouteen jopa kymmenen vuoden takapakki koronakriisin vuoksi

Kansainvälinen talous | 25.11.2020 | Nea Tiililä

KIRJOITTAJA

Nea Tiililä

Koronakriisillä on mittavat vaikutukset Afrikan valtioihin. Alueen pitkä talouskasvun kausi on päättynyt ja Afrikka päätyy ensimmäiseen taantumaan 25 vuoteen.

Koronakriisillä on mittavat vaikutukset Afrikan[1] valtioihin. Itse taudin leviäminen alueella on ollut ennakoitua vähäisempää, mutta taloudelliset vaikutukset ovat sitäkin kauaskantoisempia. Alueen pitkä talouskasvun kausi on päättynyt ja Afrikka päätyy ensimmäiseen taantumaan 25 vuoteen. Maanosan valtioiden elvytysvara jää kauaksi kehittyneistä maista. Kriisin vaikutukset heijastuvat ennen kaikkea heikoimmassa asemassa oleviin ruuansaannin, koulutuksen ja välttämättömän terveydenhuollon heikentyessä.

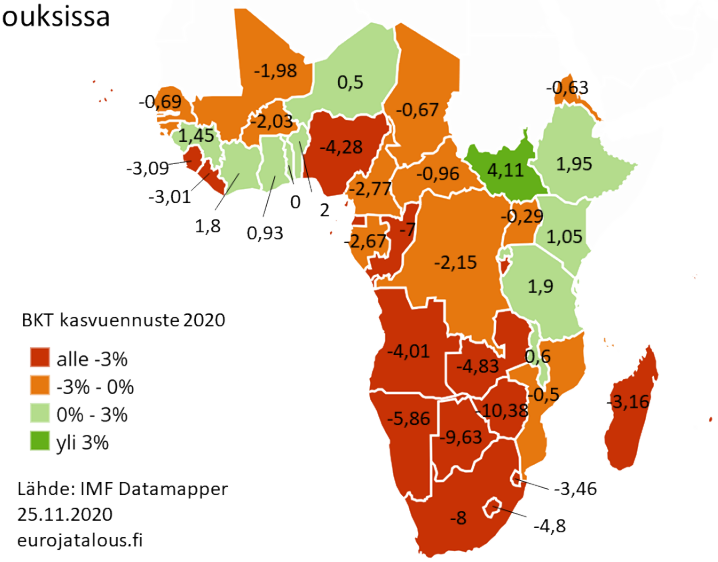
Pandemia on jyllännyt eri voimakkuudella ympäri maapalloa. Afrikka on selvinnyt yllättävän maltillisilla tartuntamäärillä tähän mennessä. Kumulatiivisesti tartuntoja on Afrikassa reilut 1,3 miljoonaa[2]. Näistä noin puolet on todettu maanosan kehittyneimmässä valtiossa – Etelä-Afrikassa. Suhteutettuna Afrikan 1,2 miljardin väkilukuun tartuntamäärät ovat pienempiä kuin missään muussa maanosassa. Myös kuolleisuusluvut Afrikassa ovat pienempiä kuin muualla. Vaikka testauskapasiteetti on heikkoa ja lukujen raportoinnissa on puutteita, tähän mennessä Afrikassa ei kuitenkaan ole havaittu ylikuolleisuutta normaaleihin aikoihin verrattuna.

Syitä Afrikan verrattain maltilliselle koronavirustilanteelle on haettu muun muassa valtioiden nopeasta toiminnasta pandemian alkuvaiheessa, afrikkalaisten kuuliaisesta rajoitusten noudattamisesta sekä kokemuksesta virustautien kanssa elämisestä ja niiden hillitsemisestä. Verrattuna muihin kehittyviin maanosiin – saatikka kehittyneisiin maanosiin – Afrikan väestö on todella nuorta, mikä osaltaan voi selittää alhaisempaa kuolleisuutta, sillä nuoret ihmiset selviävät tartunnasta paljon todennäköisemmin kuin vanhat.

Vaikka taudin leviäminen on ollut maltillisempaa kuin odotettiin, kriisin talousvaikutukset ovat vakavammat kuin pandemian alkuvaiheessa ennakoitiin. IMF julkaisi lokakuussa uudet ennusteet Afrikan talouskasvulle[3]. Alueen pitkä, mutta jo 2010-luvun aikana hidastunut, kasvukausi loppuu ja talouden ennustetaan supistuvan 3 prosenttia kuluvana vuonna, mikä on IMF:n ennustehistorian heikoin luku. Vielä ennen pandemian alkua IMF ennusti alueelle 3,6 prosentin kasvua vuodelle 2020.[4] Talous alkaa toipumaan vuonna 2021, jolle IMF ennustaa 3,6 prosentin kasvua.

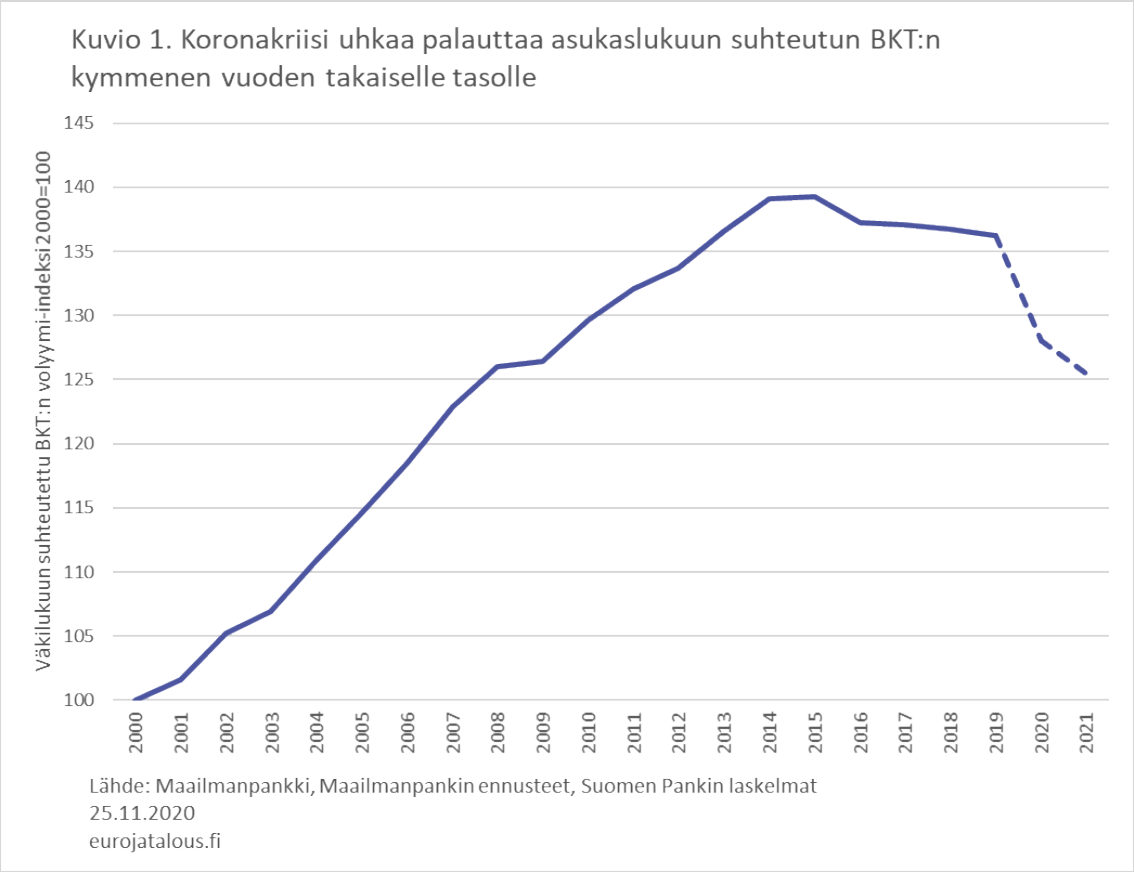
Kuvio 1.

Kuvio 2. Kasvu on heikointa raaka-aineita vievissä talouksissa sekä turismista riippuvaisissa talouksissa

Voimakkaan väestönkasvun myötä kriisin negatiiviset vaikutukset ihmisten elintasoon korostuvat. Maailmanpankin kasvuennusteen mukaan Afrikan väkilukuun suhteutettu kasvu on noin −6 prosenttia tänä vuonna[5] ja kasvun odotetaan olevan lievästi negatiivista vielä vuonna 2021 (kuvio 1). Maailmanpankki arvioi, että väkilukuun suhteutettu BKT saattaa taantua jopa kymmenen vuoden takaiselle tasolle koronakriisin vuoksi.

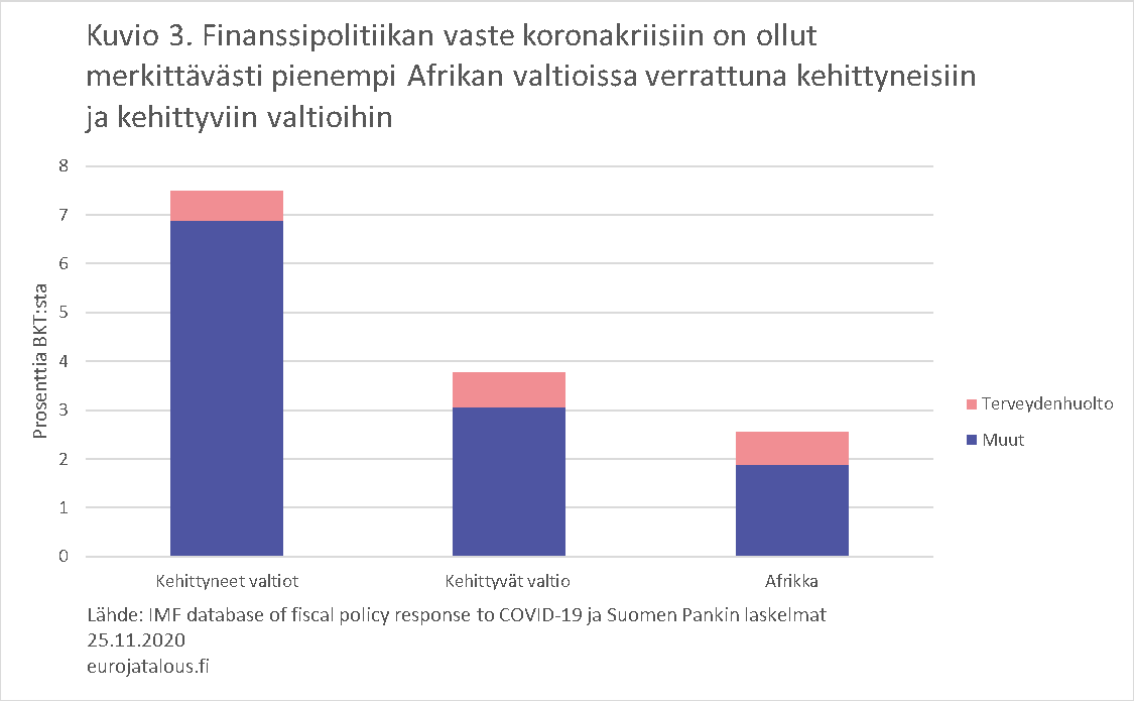
Kuvio 2.

Koronakriisi on koskettanut kaikkia Afrikan valtioita, joskin maakohtaiset erot ovat merkittäviä (ks. kuvio 2). Vaikein tilanne on turismista riippuvaisilla mailla, öljynviejämailla sekä muilla luonnonvaroista riippuvaisilla mailla. Sen sijaan pienemmillä talousvaikutuksilla pääsevät talouden rakenteiltaan moninaisemmat maat.

Afrikan heikkoihin talousnäkymiin on monia syitä. Talouteen iski samaan aikaan globaali taloussokki, raaka-aineiden hintasokki sekä kotimainen kysyntäsokki. Heikentynyt globaali taloustilanne näkyy kansainvälisen kaupan aktiivisuudessa ja vähentyneessä vientikysynnässä sekä tuotantoketjujen häiriöinä. Samalla raaka-aineiden hintasokki, etenkin öljyn hinnan aleneminen, syö viennistä saatavia tuloja. Toimet viruksen leviämisen estämiseksi sekä ihmisten vapaaehtoinen sosiaalinen eristäytyminen taas heikentävät kotimaista kysyntää ja tuotantoa. Kysynnän ja tuotannon heikkeneminen näkyy työttömyyden lisääntymisenä.

Kuvio 3.

Merkittävänä erona Afrikan maiden sekä kehittyvien ja kehittyneiden valtioiden välillä ovat edellytykset talouden elvyttämiseen. Monien Afrikan talouksien hauraus sekä velkaantumisen kasvu viime vuosikymmenellä rajoittavat niiden finanssipolitiikan liikkumavaraa.

Kun jo ennen pandemiaa useissa Afrikan maissa koholla olleet julkisen talouden alijäämät jatkavat kasvuaan, niin samalla pidemmän aikavälin kestävyysongelmat pahenevat. Finanssipolitiikan tilan ollessa rajallista monet Afrikan keskuspankit ovat keventäneet rahapolitiikka. Rahapoliittista elvytysvaraa rajoittavat kuitenkin ulkoisen tasapainon ylläpitäminen ja rahapolitiikan uskottavuuden säilyttäminen pidemmällä aikavälillä. Ulkoisen rahoituksen saatavuus on heikentynyt kaikille Afrikan maille, ja osa valtioista ei ole saanut rahoitusta kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta sitten kriisin alkamisen. IMF arvioi ulkoisen rahoituksen tarpeen kasvavan noin 900 miljardiin Yhdysvaltain dollariin vuosien 2020–2023 aikana.

Elpymisvaihe tulee olemaan pitkittynyt, epätasainen ja epävarma. Näkymiin kohdistuu paljon epävarmuutta liittyen koronapandemian kehittymiseen sekä rokotteen saamiseen ja jakeluun. Mitä kauemmin rokotteen saaminen kestää, sitä kauemmin epävarmuus ja siihen liittyvät negatiiviset talousvaikutukset jatkuvat. Rahoituspuolella ulkoisen rahoituksen saatavuus on merkittävä pidemmänkin aikavälin epävarmuustekijä monille Afrikan valtioille.

Kriisin vaikutukset inhimilliseen pääomaan ovat mittavat, sillä talousvaikutukset ja kestävyysongelmat tulevat heijastumaan ennen kaikkea heikoimmassa asemassa oleviin.[6]

Koulujen sulkemisen vuoksi koulutuksen taso heikkenee, ja myös koulunkäynnin lopettamisista on raportoitu. Maailmanpankin arvion mukaan koulujen sulkemiset vaikuttavat lähes 253 miljoonaan oppilaaseen Afrikassa. Koulutuksen heikkeneminen kasvattaa nuorisotyöttömyyttä ja voi myös vaikuttaa kriittisten alojen, kuten terveydenhuollon, pätevän henkilökunnan saatavuuteen. Kriisillä on ollut haitallisia vaikutuksia myös välttämättömään terveydenhuoltoon ja esimerkiksi rokottaminen sekä synnytystä edeltävät lääkärikäynnit ovat vähentyneet.

Jo ennen pandemiaa Afrikan ruokaturva oli maailman heikoimpia. Kriisistä johtuvat toimitusketjuvaikeudet ovat johtaneet yhdessä tulotason tippumisen kanssa ruuansaannin heikentymiseen entisestään. Koronakriisi on luonut nousupainetta myös ruuan hinnalle. Ruuan hintakehityksessä on ollut paljon alueellisia ja maakohtaisia eroja[7], mutta voimakasta ja laajaa ruuan hinnannousua ei ole nähty, joskin epävarmuus ruuansaannista ja hinnasta on merkittävää. Kaikista sosiaalisista vaikutuksista kärsivät etenkin naiset ja lapset. Koronakriisin myötä myös sukupuoleen perustuvan väkivallan on raportoitu kasvaneen Afrikassa.

IMF on arvioinut, että koronakriisi voi sysätä maailmanlaajuisesti 90 miljoonaa ihmistä lisää äärimmäiseen köyhyyteen, joista jopa 26 miljoonaa on Afrikassa. Pidemmällä aikavälillä köyhyyden kasvu sekä koulutuksen ja terveydenhuollon heikkeneminen vaikuttavat negatiivisesti Afrikan potentiaaliseen kasvuun. Jotta Afrikan valtiot voisivat selvitä kriisistä mahdollisimman vähin vaurioin ja köyhyyden kasvu saataisiin pysäytettyä, olisi ensisijaisen tärkeää panostaa hauraimmalle väestönosalle suunnattujen turvaverkkojen kehittämiseen. Elpymisvaiheen pitäisi myös tukea työpaikkoja ja talouksien uusiutumista, jotta kasvu olisi kestävää ja osallistavaa.

Jos koronakriisillä on jokin positiivinen seuraus, niin maininnan arvoista on valtioiden ja yritysten herääminen digitalouden ja internet-yhteyksien tärkeyteen. Digitaalisista ratkaisuista on paljon hyötyä etenkin Afrikan maille, sillä ne avaavat kasvupotentiaalin uudelle tasolle, tukevat innovaatioita, tuottavuutta, koulutusmahdollisuuksia sekä työpaikkojen ja palveluiden tarjontaa. Digitaalisia ratkaisuja on myös onnistuttu käyttämään hyväksi terveydenhuollossa pandemian hillinnässä. Internet-yhteyksien levinneisyys ja niiden käyttö ovat kuitenkin edelleen heikolla tasolla etenkin köyhimmissä maissa, ja niiden kehittämiseen tulisi kohdistaa lisäresursseja mahdollisimman pian.

Asiasanat

Afrikka, korona, koronakriisi, talousnäkymät